

מיוחדת לגדל את אותו ילד על פי התורה במשך הזמן שהוקצב, שיאכל מזון כשר, יאמר ברכות, וכו'.

כשמדובר במקרה שלה, מכיוון שהיא מורה, הרי בכך שתקדיש את עצמה במידה מלאה, כפי שכותבת, לחינוך ילדי ישראל, ותעשה זאת בחיות ובשמחה, תבנה "גדרות" סביב ילדי ישראל, ותגן עליהם מפני הסכנות של השפעות חיצוניות מזיקות, שכל ילד יהודי חשוף להן בהכרח בתור בן לעם שהוא מיעוט קטן שחי בין אומות העולם.

ברצוני להדגיש שוב את החשיבות של עשיית עבודת קודש זאת, כמו כל ענייני תורה ויהדות, מתוך שמחה וטוב לבב, דבר שבנוסף להיותו חובה כשלעצמה, הוא גם מבטיח הצלחה רבה יותר לאיך-ערוך.

כפי שנתבקשתי, אזכיר אותה על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שאת יום ההילולא שלו צייננו זה עתה.

בברכה,

מתוך שמחה וטוב לבב: תבוא כח, מז. וראה רמב"ם הל' לולב בסופן.

לעילוי נשמת

הרה"ח הרב נחום אברהם ע"ה

ב"ר שמעון יעקב הי"ד

יעקובוביץ

עסק בלימוד והפצת מעיינות תורת החסידות

בעי"ת אנטוורפן בלג'י

למעלה משבעים שנה

נפטר בשיבה טובה

יום א' ח"י מרחשון, ה'תשפ"ב

נדפס על ידי ולזכות משפחתו

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

רשימת דברי

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יום ב', כ"א סיון, ה'תשי"ח

בעת ניחום אבלים אצל האדמו"ר ר' שלמה הלברשטאם זצ"ל מבאבוב

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

רצון שיעשו בזה מתוך בריאות הנכונה ובאופן דמוסיף והולך, וזכות הרבים מסייעת.

בכבוד ובברכה להצלחה ולבשו"ט בכל האמור.

ה

בי"ה, י"ג שבט, ה'תשמ"ג
ברוקלין, נ.י.

מרת ...

יוהנסבורג, דרום אפריקה

ברכה ושלוש!

קיבלתי מכתבה מיום ד' שבט, וייתן השם שמכאן ולהבא המכתבים שלה, כמו כל המכתבים שיהודים מחליפים ביניהם, יכילו רק בשורות טובות, בטוב הנראה והנגלה.

למותר לומר שצודקת היא בכך שיהודי צריך ללמוד מכל דבר הוראה איך לעבוד את השם טוב יותר, בהתאם להוראה המפורסמת של הבעל שם טוב, ולפי הוראת תורתנו בנוגע לתוכנה של עבודה זאת — "אני נבראתי לשמש את קוני". יחד עם זאת, התורה דורשת שיתקיים "עבדו את ה' בשמחה".

במיוחד, בוודאי מכירה היא את מצות מעקה. זה כולל לא רק שיהיו מעקות או גדרות סביב שטח ביתו הפרטי של האדם, אלא גם אמצעי זהירות דומים במצבים דומים, כמו עשיית גדר סביב בריכת שחי, כדי למנוע סוג של טרגדי אודותה כותבת. דבר זה הוא בהחלט מובן מאליו.

לא קל להביע תנחומים במקרה כזה, אבל אני מאמין שאולי שמעה מבעלה או מאחריים את הסיפור שמופיע גם בספרים, סיפור על אחד ממאורי ישראל הגדולים, שהיה גדול גם בחכמה נסתרה, שסופר לו על בן להורים שומרי מצוות שנפטר בגיל צעיר. הוא התבקש לתת הסבר כלשהו מדוע אותו ילד חף מפשע נפטר בגיל כה צעיר, וענה שנשמתו של הילד כבר היתה בעולם בגלגול קודם, אבל מסיבות מסוימות נשאר חסרים לה מספר שנים. לפיכך היה צורך שהיא תרד שוב לעולם כדי להשלים את אותן שנים, ולהורים היתה זכות

דמוסיף והולך: ע"פ שבת כא, ב.

ה

תרגום (חפשי) מאנגלית.

להוראה המפורסמת של הבעל שם טוב: ראה "היום יום" ט אייר. כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ.

"אני נבראתי לשמש את קוני": קידושין בסופה (משנה וברייתא).

"עבדו את ה' בשמחה": תהלים ק, ב.

מצות מעקה: תצא כב, ח. וראה רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פי"א ה"ד.

הסיפור שמופיע גם בספרים: ראה "שמועסן מיט קינדער און יוגנד" גליון 20 (תמוז תש"ג) ע' 6 ואילך. ספר התולדות כ"ק הבעש"ט ח"א ע' 419 ואילך. סיפורי חסידים — תורה (לרש"י זעווין) ע' 138 ואילך. ובכ"מ.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ חיי שרה, כ"ד מרחשון, מבה"ח כסלו הבעל"ט, הננו מוציאים לאור — בפעם הראשונה — ר"ד בעת ניחום אבלים* אצל האדמו"ר ר' שלמה הלבפשטאם מבאָבוב זצ"ל, ביום ב' כ"א סיון, ה'תשח"י**, הנחה בלתי מוגה.

*

בתור הוספה — מכתבים בעניני ניחום אבלים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

כ"ף ח"ח, ה'תשפ"ב,
שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע,
ברוקלין, נ.י.

(* להעיר ממ"ש בפרשתנו (כה, יא) "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק", ובפרש"י: נחמו תנחומי אבלים.

(** ע"פ רשימה שנרשמה בשעתה ע"י המזכיר הרה"ת ר' יהודה ליב גראָנער ע"ה (נמסרה על-ידי משפחתו שיחיו — וזכות הרבים תלוי בהם).

©

Published and Copyright 2021 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610 | info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5782 • 2021

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

ז. ולהקל עוד יותר, הרי זה נכלל בנוסח הניחום, המקשר את אבל היחיד עם אבל הכלל של "אבלי ציון וירושלים". שלכאורה תמוה הקשר שבין שני העניינים, אלא שתי נקודות בדבר. האחת, שמהנחמה בזה שאף שהוא אבל יחיד, אבל כל העם משתתף בצער, שהרי בסגנון חכמינו ז"ל כל בני ישראל הם קומה אחת שלימה, אף שכל הקרוב קרוב יותר מרגיש הדבר יותר, אבל האבלות משותפת היא לכל בני ובנות ישראל בכל מקום שהם, כמו אבלות ציון וירושלים.

והשנית ועיקר, נחמה בכפלים, אשר כמו שבדאי ובודאי יבנה השם חרבות ציון וירושלים ויקבץ נדחי ישראל מכל קצוי תבל על ידי משיח צדקנו ויביאם ברנה לראות בשמחתה של ציון וירושלים, כך הוא ללא כל ספק בנוגע לאבל היחיד, אשר יקיים ה' דברו והקיצו וירננו שוכני עפר, ותגדל השמחה, שמחה אמיתית, בהפגשם כולם יחד בעת תחית המתים.

ח. וגם זה יעזור למנוחת הנפש, כמדובר כמה פעמים, אשר בעצם אין פלא שאין נברא מבין דרכי הבורא, שהרי אין מתפלאים כשילד קטן אינו מבין להליכות והנהגת חכם גדול בא בשנים, אף שההבדל ביניהם הוא רק יחסי, וברבות הימים אפשר שזה הקטן גדול יהי אפילו גדול מאותו חכם גדול, מה שאין כן ההבדל בין נברא להבורא שאינו בערך כלל וכלל. וזהו כל כך פשוט, אשר התבוננות קלה בזה יש בה כדי להניח את הדעת עוד קודם שהשכל מתבונן ותופס הנקודות הקודמות ונעשה חזרו בהן.

תקוה חזקה שמר ובני ביתו שיי' מוסיפים בפעולותיהם הברוכות להפצת היהדות, התורה ומצותי, בפרט לאור הרושם שנשאר אצלי מביקורם כאן. ויהי

בנוסח הניחום: ראה גם אג"ק חכ"ט אגרת יא'מג; חל"א אגרת יא'תסג, ובהנסמן בהערות שם. ובכ"מ.

בסגנון חכמינו ז"ל.. קומה אחת שלימה: לקו"ת ר"פ נצבים. וראה ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד ובקה"ע שם. טעהמ"צ להרח"ו פ' קדושים — הובא ונתבאר בדרמ"צ כח, א ואילך (מצות אהבת ישראל). וראה גם לקו"ש חל"א ס"ע 72 ואילך. וש"נ.

נחמה בכפלים: ראה איכ"ר ספ"א.

ויקבץ נדחי ישראל.. על ידי משיח צדקנו: ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

ויביאם ברנה: ע"פ ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.

לראות בשמחתה של ציון וירושלים: ראה תענית ל, ב (וש"נ). פס"ר ספכ"ח. שמו"ר פכ"ה,

ח. ובכ"מ.

יקיים ה' דברו והקיצו וירננו שוכני עפר: ישעי' כו, יט.

כמדובר כמה פעמים.. שאין נברא מבין דרכי הבורא: ראה גם אג"ק חכ"ו שם, ובהנסמן בהערות שם. ובכ"מ.

שזה הקטן גדול יהי: נוסח סדר המילה.

מביקורם כאן: ראה עלון Here's My Story (היור"ל ע"י JEM), גליון לש"פ חיי שרה תשע"ה.

בס"ד. ר"ד בעת ניחום אבלים

אצל האדמו"ר ר' שלמה הלברשטאם מבאָבוב שליט"א*

יום ב' כ"א סיון, ה'תשח"ו

בלתי מוגה

א. האדמו"ר מבאָבוב שליט"א הזכיר הקירבה המשפחתית לליובאוויטש, להיותו דור השישי להרה"צ ר' יעקב ישראל מטשערקאָס (חתנו של אדמו"ר האמצעי) — אם גם הוא נכלל במנין, ובאם לאו, ה"ה דור החמישי.

ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שיש ללמוד ממ"שי "ודור רביעי ישובו הנה", היינו שגם דור הראשון נכלל בחשבון.

על דברי האדמו"ר מבאָבוב שליט"א (במענה לשאלת כ"ק אדמו"ר שליט"א) שהיחוס הנ"ל הוא הן ע"י בנים והן ע"י בנות — אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

אצלנו מספרים² אודות הנשיאות של הצמח צדק, שלאחרי הסתלקות אדמו"ר האמצעי הציעו לו את הנשיאות, אך כיון שאז חי עדיין בנו של רבינו הזקן, ר' חיים אברהם, והיו גם בניו של אדמו"ר האמצעי, לא רצה הצ"צ לקבל את הנשיאות. נענה א' החסידים ואמר שזהו מאמר רו"ל מפורש. וענה לו הצ"צ: עם מאמר רו"ל לא משחקים... אמור, ונשמע את דבריך. ואמר החסיד הנ"ל: אמרו רו"ל³ "איש מזריע תחילה יולדת נקבה" — זוהי אמכם (שהרי הצ"צ הי' בן בתו של רבינו הזקן), ולאח"ז "אשה מזרעת תחילה יולדת זכר" — זהו אתם, היינו, שע"י הצ"צ בא עיקר ענינו של רבינו הזקן כפי שנמשך למטה. וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר, שכאשר הצ"צ שמע זאת, חבש את ה"שטריימל", וכך התחילה הנשיאות.

ומכאן מוכח שהיחוס ע"י בנות ("אשה מזרעת תחילה") הוא ענין עיקרי יותר.

(* אחר פטירת בתו התינוקת גאלדא (2) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' רמח. רייצא ע"ה — בחודש סיון, ה'תשח"ו. וש"נ.
(1) לך לך טו, טז (ובפרש"י).
(2) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' רמח. וש"נ.
(3) ברכות ס, א. וש"נ.

האדמו"ר מבאָבוב שליט"א סיפר, שכאשר ביקר אצל אדמו"ר מוהריי"צ זי"ע, פירט אדמו"ר מוהריי"צ היחוס שלו מהריי"צ מטשערקאָס. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שגם יחוס זה הי' ע"י בת.

והוסיף בנוגע לכללות ענין היחוס כו', שעז"נ"י תחת אבותיך יהיו בניך", היינו, שזהו אותו ענין כמו "אבותיך".

ב. במענה לשאלת כ"ק אדמו"ר שליט"א האם נשאר כתבים מאביו זצ"ל, שו"ת או מכתבים וכו', כתבי"ד או העתקות וכו', אמר האדמו"ר מבאָבוב שליט"א, שכמעט לא נשאר כלום. יש קצת העתקות שאספו החסידים, ובעזה"י ידפסו זאת.⁴

[האדמו"ר מבאָבוב שליט"א סיפר, שלאביו זצ"ל היתה ספרי גדולה, שבה אסף ביחוד כתי"י וספרים עתיקים. וסיפר אודות א' ממקורבי אביו, שהי' עני, וכשהוצרך להשיא בתו, הוציא אביו מהארון ספר ישן בכת"י — "שם עולם" לרבי דניאל טירני, ובעזרת א' התלמידים שהבין בכתבי"ד, העתיקו והדפיסו, וממכירת הספרים הרויח עבור הוצאות החתונה. וכ"ק אדמו"ר שליט"א התעניין אם הדפיסו עוד ספרים מהכת"י שהיו ברשותו של אביו, והזכיר אודות הדפסת ספר הגלגולים חלק שני⁵].

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בודאי הסיבה לכך שלא נשאר כתבים היא מפני הנדודים כו'.

[האדמו"ר מבאָבוב שליט"א אישר הדברים, והוסיף, שאצל אביו זצ"ל הי' גם מקל שראשו גולת כסף, וכן מגורה — מאבי זקנו ה"דברי-חיים" (מצאנו), וגם המקטרת ("ליולקע") של הרבי ר' אלימלך מליזענסק, ועוד כלים, ונאבדו מצד הנדודים וטלטולים הנ"ל].

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) בנוגע לכתבים — עדיין יכולים לכתוב גם עתה הענינים שבבחי "אותיות פורחות", ממה שנשאר בזכרון כו'.

והרי הענין של כתבים וספרים שנשאר מהצדיקים — הו"ע גדול

מאד:

- (4) תהלים מה, יז. וראה ב"ב סה, א. קנט, א.ב. צפע"נ שו"ת דווינסק ח"א סק"ח. משינאווא (פרעמישלא, תרל"ה).
 (7) לשון חז"ל — פסחים פז, סע"ב. ועוד.
 (8) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.
 (4) תהלים מה, יז. וראה ב"ב סה, א. קנט, א.ב. צפע"נ שו"ת דווינסק ח"א סק"ח. משינאווא (פרעמישלא, תרל"ה).
 (7) לשון חז"ל — פסחים פז, סע"ב. ועוד.
 (8) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.
 (5) נדפסו לאח"ז בספר קדושת ציון (ג). תשכ"ז).

ב. אמנם פגיעה בגוף כבמאורע הנ"ל וכיו"ב, פוגעת בקשר שבין הנשמה והגוף, אבל הנשמה עצמה, אדרבה, משתחררת מהגבלות הגוף ושבה אל בית אבי' כנעורי' בעולם האמת, ובפרט במי שכל חייו בעולם הזה היו על פי התורה, תורת חיים, ומצותי' עליהן נאמר וחי בהם, חיים כפשוטם בעולם הזה וחי נצח לעולם הבא.

ג. אף שלהנשמה עלי' היא, אבל ביחד עם זה הרי ניתק הקשר שבינה לבין קרובי' למטה (יבל"ח), יותר נכון בין קרובי' לבינה, כיון שפירוד זה הוא בכיוון אחד, כלומר שהנמצאים בעוה"ז לא יודעים מהנעשה עם הנשמה, אבל הנשמה, אשר בצאתה מהגוף שוב אינה מוגבלת בחושים הגשמיים, יודעת מהנעשה עם בני משפחתה למטה, מצטערת בצערם ושמחה בשמחתם וכו'.

ד. על פי האמור, מובן ענין האבלות ותוכנו מצד הנמצאים למטה, וגם (קצת) מצד הנשמה שאינה יכולה לעשות בפועל בתורה ומצותי', ש"היום לעשותם ומחר לקבל שכרם", ובפרט על פי מאמר חכמינו ז"ל במשנתם "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא".

ה. המסקנה המיידית מהאמור, שהנמצאים למטה, על ידי הוספה בתורה ומצותי' לזכות נשמת הנפטר, עושים זה כחלק מעבודתה ובשליחותה, ומובן גודל הנחת-רוח לנשמה. ובכלל זה גם הנקודה, שכמו שיש הוראת התורה בענין שלשה ימים לבכי ושבעה ימים להספד, ועל דרך זה בנוגע לשלושים, הרי גם זה ציווי התורה שלא להוסיף עליהם. וכיון שכך, המוסיף בזה גורם צער להנשמה כיון שהוא נגד הוראת התורה.

ו. כיצד לפעול על עצמו שלא להוסיף באבלות, כנ"ל, מאחר שרגש ההספד והאבלות בזמנים הקבועים לזה הוא על פי תורה ונכון והגון, ולמחרת אומרת התורה — חדל,

הרי זה על ידי התבוננות שבשביל הנשמה זהו בעצם עלי', כנ"ל. והרי גם בהיותה בגוף עלי' אדמות, ההתקשרות עמה היתה לא מצד הגוף הנפסד אלא מצד הנשמה המחיי את הגוף עם כל התכונות הרוחניות שלה, והרי הם נצחיים וקיימים גם עתה, ואדרבה עוד ביתר שאת וביתר עוז.

ושבה אל בית אבי' כנעורי': לשון הכתוב — אמור כב, יג. וראה תניא פל"א (מ, א). ובכ"מ. עליהן נאמר וחי בהם: אחרי יח, ה. (יבל"ח): = יבדלו לחיים. ש"היום לעשותם ומחר לקבל שכרם: עירובין כב, א. וש"נ. הובא בפרש"י ס"פ ואתחנן (וראה בארוכה לקו"ש חכ"ט ע' 41 ואילך). מאמר חכמינו ז"ל במשנתם י"פה שעה אחת .. מכל חיי העולם הבא: אבות פ"ד מי"ז. הוראת התורה .. שלשה .. ושבעה .. לשלושים .. שלא להוסיף עליהם: ראה מו"ק כז, ב. טרשו"ע יו"ד רסצ"ד. וראה גם אג"ק חי"ו אגרת וישו. ח"כ שם. חכ"ו אגרת ט'תתד. ובכ"מ.

ד

בי"ה, ט"ו חשוון, ה'תשל"ט
ברוקלין, נ.י.

הווי"ח אי"א נו"מ עוסק בצרכי צבור
מר יהושע שי אברמוביץ

שלום וברכה!

מזמן לזמן דורש אני בשלומי, ומקבל פ"ש מהנעשה אתו, על ידי ידידינו המשותפים, ובפרט הרה"ג והרה"ח ווי"ח אי"א נו"מ עוסק בצרכי צבור רב פעלים וכו' הרב בנימין אלי שי גורודצקי. ולאחרונה נודעתי ממנו בצער על דבר האסון ל"ע ול"ע בהלקח ממנו בנו משה ע"ה.

וכיון שעל פי הוראת תורתנו, תורת חיים ותורת אמת, כבר עבר הזמן לניחוס אבלים בנוסח המסורתי, אביע איחולי שמכאן ולהבא אך טוב וחסד, בטוב הנראה והנגלה, ימצאוהו ואת בני משפחתו שיחיו, תמיד כל הימים.

הרבא"ג שי מסר לי ג"כ מהרהורי לבו של מר בקשר עם המאורע האמור. ואף שאין להאריך בענין המצער, ובפרט בכתב, אבל כיון שמסר לי רצונו של מר לשמוע ממני איזה דברים של טעם בזה שיניחו דעתו במדה האפשרית, אבוא על כל פנים בנקודות אחדות:

א. ענין דנצחיות הנפש, נוסף על העיקר שהוא יסוד בתורתנו, תורת אמת, אמת לאמתו, מקובל הוא גם בשכל הפשוט. שהרי אין כל הסברה לומר שפגיעה בגוף, כגון הפסק נשימה או מחלה וכל תקלה ר"ל תפעול שינוי במציאות דבר רוחני בכלל, והנשמה בפרט, ובמיוחד בנוגע יהודי שנפשו חלק אלקה ממעל ממש, כמבואר בארוכה בס' תניא קדישא.

ד

מר יהושע שי אברמוביץ: רמת גן. שימש משך שנים רבות כב"כ הדזוינט (לצורך הגשת סיוע ורווחה לאחב"י בכלל, ותמיכת מוסדות חינוך יהודיים במיוחד) — במדינות אירופה, איראן, צפון אפריקה ואהקת"ו (ומאוחר יותר — במדינות בריה"מ לשעבר).

בהלקח ממנו בנו משה ע"ה: שטבע ל"ע בגיל ח"י שנה. — על מצבתו נחרת: "נפש זכה ואצילה, בן תורה, שנקטף בדמי ימיו מבין כתלי בית המדרש. . . נלב"ע י"ח בסיון תשל"ח". תורת חיים: נוסח התפלה (ברכת שים שלום).

ותורת אמת: מלאכי ב, ו.

אך טוב וחסד: תהלים כג, ו.

ענין דנצחיות הנפש. . . גודל הנחזירוח לנשמה: ראה גם אג"ק חט"ו אגרת ה'תרכב. ה'תרנא. חז"ו אגרת ו'שו. ו'תא. ח"ט אגרת ז'תלג. ח"כ אגרת ז'תרכ. חכ"ט אגרת יא'מד, ובהנסמן בהערות שם. ובכ"מ.

מקובל הוא גם בשכל הפשוט: ראה גם (בנוסף להנ"ל) אג"ק חל"א אגרת יא'תשכא.

שנפשו חלק אלקה ממעל ממש. . . בס' תניא קדישא: רפ"ב.

איתא במדרש⁹ ש"צדיקים דומין לבוראם".

והנה, בנוגע להקב"ה איתא בגמרא במסכת שבת¹⁰ ש"אנכי" ר"ת "אנא נפשי כתבית יהבית", היינו, שהקב"ה הכניס עצמותו בתורה, וע"י התורה "אותי אתם לוקחים"¹⁰.

[ולכן, כשם שהקב"ה הוא באין ערוך לגמרי כו' עד ש"רם" ו"שפל" שוים לפניו, הנה גם בענין התורה — שבה הכניס את עצמותו — מצינו שכולם שוים, כמודגש בענין ברכת התורה שמברכים לא רק תלמידי חכמים, אלא גם עמי הארץ, ש"כל ע"ה מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים וכן כשעולה לספר תורה"¹¹, והיינו לפי שכל אחד מישראל יש לו שייכות לתורה כו'; ולאידך גיסא, התורה היא "נעלמה מעיני כל חי"¹² — גם לגבי ת"ח הכי גדול, וכפי ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר¹³ בשם הבעש"ט, בפ"י הכתוב¹⁴ "תורת ה' תמימה", "שלא התחיל בה אדם והיא שלימה" ("קיינער האָט איר נאָך ניט אָנגעריירט, וואָרום קיינער איז נאָך ניט דערגאַנגען צו איר").]

וכיון שצדיקים דומים לבוראם, הנה כשם שהקב"ה הכניס את עצמותו בתורה, כך גם צדיקים מכניסים את עצמותם בתורתם, ולכן ע"י לימוד תורתם, לוקחים אותם בעצמם!

ג. האדמו"ר מבאבוב שליט"א סיפר:

(א) אודות הרה"צ ר' משולם זוסיא¹⁵ (נין הרה"צ ר' משולם זוסיא מאַניפאָלי) — חתנו של הרי"י מטשערקאָס — שבעת פטירת זוגתו הרבנית ה' בצער גדול וכו'.

(ב) אודות הרה"צ ר' מרדכי דוב מהאַרניסטייפל — בנו של ר' זושא הנ"ל — שפעם קראו זקנו (הרי"י מטשערקאָס) לפסוק דין תורה עם זוגתו הרבנית, מי מהם יגיע תחילה ל"עולם האמת", כיון שהרבנית

9) קה, א (לגי' הע"י). וראה לקו"ת שלח מח, סע"ד.

10) ראה שמור"ר ר"פ תרומה. פל"ג, ו. ויק"ר פ"ל, יג. תנחומא תרומה ג. אמור יז.

11) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ב. וש"נ.

12) איוב כח, כא.

13) סה"ש תש"ג ע' 80. וראה גם תו"מ חל"א ע' 28 ואילך. וש"נ.

14) תהלים יט, ח.

15) במענה לשאלת כ"ק אדמו"ר שליט"א אם נהג באדמו"רות או ברכנות כו', השיב האדמו"ר מבאבוב שליט"א בשלילה. וסיפר, שלקראת היאצ"ט הראשון של ה"דבריי-חיים", הגיעו אלפים לצאנו, וכיון שה"דבריי-חיים" שבח מאד חתנו הרה"צ ר' מרדכי דוב מהאַרניסטייפל — בנו של ר' זושא הנ"ל — רצו כולם לראותו, והיתה צפיפות גדולה, ואביו ר' זושא פילס לפניו את הדרך, באמרו: "לאַזט אַ דורך דעם רבי'ן".

טענה שלא תוכל לשמוע קידוש ממישהו אחר... והרמ"ד פסק לטובת הרבנית (ואכן היא נפטרה תחלה, ואחרי ד' שבועות נפטר הוא).

א' הנוכחים הזכיר אודות רבינו הקדוש האחרון הסתלקותו ש"כל בי שמי הוה אתי לבית"י" לקדש עבור בני הבית¹⁶ — אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין זה נתבאר בארוכה בספר חסידים¹⁷, ומשמעות הדברים, שכן הוא גם בשאר צדיקים. — ובודאי הי' ענין זה מחוור ("אויסגעהאלטן") גם ע"פ נגלה¹⁸, כולל גם בנוגע לענין הסעודה (שהרי הקידוש צ"ל במקום סעודה¹⁹, היינו, שענין הקידוש צריך להיות נמשך גם בסעודה), שגם היא היתה באופן אחר כו'.

[בהמשך לזה נסב הדיבור אודות בריאה ע"י ספר יצירה — רבי חנינא ורב אושעיא הוו יתבי כל מעלי שבתא ועסקי בספר יצירה ומיברו להו עיגלא תילתא ואכלי ליי"י²⁰ (שעפ"ז מתרצים מה שיוסף הי' מגיד לאביו על אחיו שאוכלים אבר מן החי²¹, שהי' זה בע"ח שבראו ע"י ספר יצירה, שאינו צריך שחיטה וניתר לאוכלו בעודו חי²²), ובשו"ת הרשב"א²³ שלא היו עושין אלא במעלי שבתא משום שבו היתה בריאת הבהמה, ועד"ז בנוגע לבריאת אדם — "רבא ברא גברא" (ע"י ספר יצירה)²⁴] וכפי שמצינו אצל גדולי ישראל בדורות שלאח"ז, כדאיתא בחכם צבי²⁵, והובא בשם הגדולים²⁶, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שברי" כזו אינה בגדר אדם, ואין חיותו אלא כחיות הבהמה²⁷ (ואולי אפילו למטה מזה, כמו צומח כו'), שלכן לא הי' יכול לדבר כו'²⁸, והמעשה שלו (ביחס לקיום התומ"צ כו') אינו אלא מעשה קוף בעלמא].

ד. כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכיון שיש דעות (בעל הלכות גדולות ועוד)²⁹ שניחום אבלים הוא מאורייתא (ויש מקום לשקו"ט בנוגע

16) כתובות קג, א ובגליון הש"ס.	24) סנהדרין שם (ובפרש"י).
17) סתתשכ"ט.	25) שו"ת סצ"ג.
18) ראה גם תו"מ ח"א ע' 26. וש"נ.	26) ערך מהר"ר אליהו אבד"ק חעלם, זקנו של החכ"צ.
19) ראה שו"ע אדה"ז א"ח רסרע"ג.	27) ראה שו"ת דברי רב משולם (לבנו של החכ"צ) ח"א ס"י, מה שהעתיק מכת"י אביו (מפרס להרמ"ק).
וש"נ. — במענה לשאלת א' הנוכחים, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שישנה העצה לשתות אחר קידוש עוד כוס יין (ראה שם ס"ט. וש"נ).	28) ראה סנהדרין שם: "הוה קא משתעי (רבי זירא) בהדי' ולא הוה קא מהדר ליי"י (שלא הי' בו דבור — רש"י).
20) סנהדרין סה, סע"ב.	29) ראה תו"מ — מנחם ציון ח"א ע' 4. וש"נ.
21) פרש"י וישב לו, ב — מב"ר פפ"ד, ז.	
22) של"ה פ' וישב (שג, א).	
23) ח"א סתי"ג.	

לסיכום, אין זה מפתיע שהשכל האנושי אינו יכול לתפוס את דרכי הי' ומדוע עליו לקחת אנשים טובים שעסקו במעשים טובים כל חייהם וסייעו להפיץ אלקות בעולם ע"י הפצת התורה ומצוות, עשי' שבה היו ממשיכים אילו חוננו בשנים נוספות. זה לא מפתיע, כי האדם הוא נברא, ומוגבל בכל היבטיו, ושום נברא אינו יכול להבין את הבורא. על דרך דוגמא פשוטה: תינוק אינו מסוגל להבין את חכמתו של חכם גדול או מדען, למרות שהמדען בעצמו הי' פעם תינוק, ותינוק זה יכול עם הזמן אף להיות מדען גדול הימנו. ובכן, אם זה לא מפתיע, למרות שההבדל וריחוק הערך בין התינוק למדען הם יחסיים בלבד, כמה פחות מפתיע הדבר כאשר ההבדל הוא מוחלט ובאין ערוך כלל, כמו בין נברא לבורא.

שנית, בידיעה אשר הקב"ה הוא עצם הטוב, ו"טבע הטוב להיטיב" ו"צדיק וישר הי", וכו', ידיעה שהיא אחת העקרונות הכי בסיסיים של אמונתנו, כמבואר בארוכה בתורה שבכתב ותורה שבעל פה — הרי ודאי שכל מה שהי' עושה הוא לטובה.

שלישית, דבר ברור הוא גם שהנשמה בעולם האמת מחכה ומצפה שכל המעשים הטובים שהיתה עושה בהיותה עלי אדמות, והיתה ממשיכה לעשותם אילו היתה מקבלת מהקב"ה עוד שנים בעולם הזה, ימשיכו להיעשות לזכותה על ידי כל קרובי ויקירי. ודאי שהיא מצפה שתקופות האבלות לא יתארכו מעבר לזמן שנקבע, שכן הדבר יהי' בניגוד להוראת התורה.

זאת ועוד, כאשר מדובר באנשים שחונכו, ואשר גידלו את ילדיהם, בדרך התורה, הנקראת **תורת חסד** (תורה של אהבת חסד), אשר כלל הזהב שלה הוא **ואהבת לרעך כמוך**, שבכך נעשית זכותו וחובתו של כל יהודי להפיץ את התורה ומצוות ככל שידו מגעת ולעשות כל עניני תורה ומצוות בשמחה ובטוב לבב, ואשר גילמו בעצמם כל תכונות אלה — מודגש כל האמור לעיל בהדגשה יתירה.

רבות הי' ניתן לומר על הנושאים המוזכרים במכתב זה, אבל אני בטוח שדי יהי' באמור לעיל, בהתאם לנאמר "יתן לחכם, ויחכם עוד" (משלי ט, ט).

השי"ת יברך את כאו"א מכם וכולכם, בתוך כלל ישראל, כי מכאן ולהבא אך טוב וחסד ימצאוכם כל הימים, ויכתוב ויחתום את כולכם לשנה טובה ומתוקה, בטוב הנראה והנגלה.

בכבוד ובברכה,

מ. שניאורסאהן

נ.ב. זהו דבר בעתו, וזכרון משמעותי ונצחי לנשמות יקיריהם המנוחים, שספר התניא קדישא יצא לאור בימים אלו במילאנו והוקדש להם. תהיינה נשמותיהם צרות בצרור חיי הנצח.

- ו"טבע הטוב להיטיב": נסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה.
 ו"צדיק וישר הי": ע"פ האזינו לב, ד.
 תורת חסד: משלי לא, כו.
 ואהבת לרעך כמוך: קדושים יח, יט.

אולם, בחלוף תקופות האבל השונות – גי' ימים ראשונים [של] דמע ויגון עמוק, ימי השבעה, שלושים, וכו' – אזי אסור להאריך תקופות אלו מעבר לימיהן המוקצבים. וכיון שמדובר בהוראת בורא העולם ומנהיגו, ברור כי ביכולתו של כל יהודי למלא הוראות אלקיות אלו, שהרי הקב"ה אינו מצפה לבלתי אפשרי מברואיו, ומקדים לספק לכולם את היכולת והכח הדרושים למילוי הוראותיו, כפי שנפרטו בתורתו, הנקראת **תורת אמת**, להיותה אמיתית ומציאותית בכל הוראותי וציוויי.

מכאן גם, שאלו החושבים שהפחתת האבל בהדרגה, כנ"ל, עלולה לגרום לנפשו של הנפטר שנמצאת כעת בעולם האמת להרגיש זלזול – טועים לחלוטין, כי ההיפך הוא הנכון. למעשה, אבלות יתר של קרובים אינה טובה לנשמה בעולם האמת, בראותה שהיא משמשת כאמצעי להתנהלות פסולה זו מצד קרובי כאן עלי אדמות; פסולה – כי אין זה מתאים לרוח התורה ולשונה.

אין ספק שיש גם הסבר הגיוני לאמור לעיל. אחד ההסברים, כמוזכר בארוכה במק"א, הוא, שהנשמה היא, כמובן, נצחית, כנודע לכל. זה אף יהי' מנוגד להגיון ולשכל הישר לחשוב שהפרעה גשמית בגוף יכולה להשפיע על חיוניות וקיום הנשמה, שהיא ישות רוחנית טהורה. הדבר היחיד שמחלה, או תאונה קטלנית, יכולות לעשות הוא לגרום חלישות או הפסקת הקשר המחבר את הגוף והנשמה, שאז הנשמה יוצאת ממשכנה הזמני בעולם הזה ושבה לעולמה המקורי של רוח טהורה, בעולם הנצח.

למותר לומר, שמבחינת הנשמה, מדובר **בשחרור** מ"מאסרה" בגוף. שכן, כל עוד היא כבולה בגוף, היא סובלת מהגבלות גשמיות הגוף, אשר בהכרח כובלות את הנשמה ומערבות אותה בפעילויות גשמיות הזרות במהותן לטבעה הרוחני הטהור. אף על פי כן, יציאת הנשמה ועלותה אל משכנה במרום גורמים לאבלות לזמן מה אצל קרובי המשפחה והחברים שנותרו בחיים, כי האדם כבר לא נמצא **בגשמיות** כאן עלי אדמות, וכבר לא ניתן עוד לראותו לשומעו ולהרגישו על ידי החושים הגשמיים ולכן העדרותו מצערת. אולם, הנשמה עצמה שומרת על כל כישורי, וכמבואר במקורותינו הקדושים, מגיבה להנהגתם ולרגשותיהם של קרובי שנותרו אחרי, משתתפת בשמחותיהם ובצערם, ונהנית ממעשיהם הטובים, במיוחד אלו שנעשו לזכות הנשמה, ומתפללת וממליצה טוב בעד קרובי בעולם הזה.

במילים אחרות, יציאת הנשמה מהגוף היא יתרון ועלי גדולה לנשמה, והאובדן הוא רק לאבלים, ובמידה זו כואב הדבר גם לנשמה כמובן.

ברם יש עוד נקודה שגורמת לכאב לנשמה אחר צאתה מהגוף. בזמן שהנשמה "מלובשת" בגוף, היא יכולה להשתתף באופן פעיל עם הגוף בכל ענייני תורה ומצוות ומעשים טובים המתקיימים בחיי היום יום בעולם הזה. אך כיון שכל זה כרוך בפעולה גשמית ובחפצים מוחשיים, הנשמה אינה יכולה עוד לעסוק בפעולות אלו בשובה למשכנה במרום, ששם ביכולתה רק ליהנות מפירות התורה ומצוות ומעשים טובים שנעשו על ידה בהיותה עלי אדמות. מכאן ולהבא על הנשמה להיות תלוי בקרובי וחברי לעשות מצוות ומעשים טובים גם לזכותה, וזהו המקור לנחת רוח אמיתי לנשמה, ועוזר לה להתעלות לרמות נעלות עוד יותר.

תורת אמת: מלאכי ב, ו.

לאמירת ברכה כו'), לכן נוהג לסמוך ענין ניהום אבלים לתפלה. ואמר האדמו"ר מבאָבוב שליט"א שתיכף מתפללים תפלת מנחה³⁰.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א – שכבר התפלל מנחה – נשאר לתפלת מנחה, שהתקיימה בשעה מאוחרת (לאחרי שכבר הגיע זמן תפלת ערבית), ואמר קדושה וכו'. ואח"כ סיפר הרש"ל שי' שפעם הי' רבינו הזקן אצל הרה"צ ר' לוי יצחק מבאָרדיטשוב כשהתפללו תפלת מנחה בשעה מאוחרת, ונתעוררה אצלו שאלה אם לענות קדושה כו', ואמר שאינו זוכר איך נהג בפועל. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אצלי נתקבל ("ביי מיר איז אויסגעקומען") שבשעה שיהודים אומרים "קדושה", אי אפשר שלא לומר יחד עמהם].

30) כשעמדו לעלות לדיוטא העליונה שליט"א, שאכן כך נוהגים, אבל אין צריכים לתפלת מנחה, העיר א' שיש להתפלל במקום לשנות מכמו שנהגו עד עתה. שבו יושבים שבעה, ואמר כ"ק אדמו"ר

הוספה

א

בי"ה, אדר"ח כסלו ה'תשי"ב.
ברוקלין, נ.י.

אל אבלי ויתמי הווי"ח אי"א וכו'
מוה"ר ... ז"ל,

נצטערתי לשמוע מפטירת אביהם הווי"ח אי"א וכו' מוה"ר ... ז"ל, נתצב"ה, המקום ינחם אותם בתוך אבלי ציון וירושלים.

ובזה הנני להציע להם, אשר לזכותו ועילוי נשמתו של אביהם ז"ל, ידפיסו על חשבונם, ספר או קונטרס מתורת החסידות של כ"ק חותני אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, לזכות בהם את הרבים, וזכות הרבים תלוי בס. בברכת נחום אבלים.

א

זכות הרבים תלוי בס: ע"פ אבות פ"ה מ"ח.

ב

ב"ה, כ"ט סיון, ה'תשי"ח
ברוקלין, נ.י.

מרת ...
ברוקלין, נ.י.

ברכה ושלוש!

קבלתי מכתבי בלי תאריך, בהם כותבת על תסכולי הרגשיים בקשר עם פטירת אמה, והשאלות שמטרידות אותה בקשר לזה, כולל גם שאלות בנוגע לפטירת אבי – עליהם השלום.

כבר נודמן לי להשיב בארוכה במקרה דומה, אבל בטוחני שבמקרה שלה לא יהי צורך לכתוב מכתב ארוך, בהכירי את הרקע והחינוך שלה. עם זאת, בטוחני שיש בשורות הבאות כדי להניח את דעתה.

כל בני אדם הדתיים, אפילו אינם יהודים, מאמינים שבורא העולם הוא בלתי מוגבל ובלתי מושג. מיסודי האמונה הוא גם, שלא רק שהקב"ה ברא את העולם לפני כמה אלפי שנים (ואז הניחו להתנהל באופן עצמאי; אם זה הי' המצב, לא הי' מקום לתפלה ותחנונים לרחמי ה', וכו') – אלא אמונתנו חזקה שהקב"ה הוא גם מנהיגו התמידי של העולם, שמשגיח עליו בכל עת, ודואג להכל ולכלל אדם. מובן מאליו, שבלתי אפשרי לאדם, ששכלו – ככל שאר כחותיו – מוגבל, להבין את דרכי ה'. מדי פעם מתגלים דברים לשכל האדם, והוא מגלה דברים שלא היו ידועים לו מקודם. ייתכן איפוא, שעם הזמן, עשוי האדם ללמוד ולגלות דברים רבים שלא היו ידועים לו. אך ברור שדרכי ה' וסיבותיו אינן יכולות להיות מובנות במלואן על ידי הנבראים, בשל פער אינסופי שיש בין הבורא לנברא. אף-על-פי-כן, בחסדו הבלתי-מוגבל, גילה הקב"ה בתורה – שאותה נתן לנו, ואשר נקראת תורת חיים (חוק החיים) במובן שהיא מדריכה אותנו בחיי היום-יום – דברים רבים שחשוב שנדע אותם. אחד מהם הוא שכל מה שהקב"ה עושה הוא לטובת האדם, בין אם אדם זה מבין זאת או לא. למעשה, זה לא מפתיע שהוא לא מבין את דרכי ה', כנ"ל; אדרבה, מפתיע יהי' אם הוא כן יבין את דרכיו וסיבותיו הבלתי-מוגבלות של הקב"ה.

עוד נקודה יסודית לזכור, שמשפיעה ישירות על מכתבה, היא שכל המאמינים בה' מאמינים גם בנצחיות הנפש. למעשה, עיקרון זה אף התגלה בעולם הגשמי, שכן המדע טוען כיום, כאמת מוחלטת, כי שום דבר בעולם הגשמי אינו יכול להיות נפסד לגמרי. על-אחת-כמה-וכמה בעולם הרוחני, במיוחד כשמדובר בנשמה, שבשום אופן אינה יכולה להיות מושפעת ממותו והפסדותו של הגוף הגשמי. יהי' זה טפשי ובלתי-הגיוני להניח שבגלל שאיבר מסויים בגוף מפסיק לתפקד, ואיברים גשמיים אחרים בגוף מושפעים מכך, גם הנשמה הרוחנית תושפע מכך. האמת היא שכאשר הגוף הגשמי חדל לתפקד, הנשמה ממשיכה בקיומה, לא רק כמקודם, אלא אפילו ברמה נעלית יותר, כיון שכבר אינה מוגבלת בכבלי מסגרתה הגשמית.

ב

תרגום (חפשי) מאנגלית.

שלישית, הקשר של ילדים להוריהם, וכללות הקשר בין קרובי משפחה במהלך החיים בעולם הזה, בוודאי אינו קשר גשמי שנגרם כתוצאה מגופם הגשמי של אותם קרובים. ביסודו, הקשר הוא רוחני, בשל הזיקה הרוחנית שבין המדוברים, ותכונות הנפש, כולל דברים רוחניים כמו אופי, חסד, טוב לב וכו', שהם כולם תכונות של הנשמה, ולא של הגוף. ולכן גם, כל פעולה שמצד אדם ביחס לאדם אהוב, והרצון להועיל לאותו אדם, אינם מופנים לריצוי הגוף הגשמי, עצמותיו ואיבריו, אלא המכוון הוא העונג הרוחני.

לאור האמור לעיל, ברור שגם לאחר שהגוף הגשמי נפסד ונעלם מן העין, עדיין ניתן להביא שמחה ותועלת לנשמה, שכאמור לעיל, לא רק קיימת, אלא עושה כן ברמה נעלית יותר, וכל הדברים שגרמו בעבר שמחה והנאה להוריו של אדם, ימשיכו לעשות כן גם לאחר שהם כבר אינם כאן בגשמיות. דוגמה פשוטה: כאשר אדם נקרא לצאת מעיר השדה לעיר הברירה, כדי לשרת בתפקיד נעלה יותר ולמלא עמדת כבוד בארמון המלוכה או באקדמי המלכותית, יקיריו שנותרו מאחור בעיר השדה אינם רואים בעזיבת אהובם אסון. להיפך. בטוחני שדי באמור לעיל כדי לתת לה הסתכלות טובה יותר אל תוך הבעיות שמטרידות את דעתה כעת. אין ספק שבעלה יוכל, במידת הצורך, להפנותה לספרי ומקורות הקודש בהם נידונות שאלות אלו במלואן.

יתן השי"ת שתמשיך לנהל את ביתה בשמחה ובטוב לבב, בהכרה שעל עקרת הבית מונחת האחריות לאווירה בבית, ואם היא ממלאת את אשר באחריותה בשמחה, כפי שהורי היו רוצים שתעשה, זה גם יביא לה ולאשר לה ברכות נוספות, הן בגשמיות והן ברוחניות. בברכה,

מ. שניאורסאהן

ג

ב"ה, כ"ה אלול, ה'תשל"ח
ברוקלין, נ.י.

משפחת ציפל
מילאנו, איטלי

שלום וברכה!

בימי שליחות ורחמים אלה, החותמים את השנה היוצאת, ומהווים הכנה לשנה החדשה, הנני להפנות אליכם שורות אלו, בתקווה שיביאו לכם קצת נחמה. ראשית, יש הרבה עניינים ומאורעות שקשים להבנת שכל אנוש. ביניהם גם כאלה שגם אם ניתן להבינם שכלית, קשה לקבלם רגשית. ובפרט, במקרה של אבלות. אף-על-פי-כן, כל יהודי קיבל הוראה מבורא העולם ומנהיגו שאת העניינים הקשורים לאבלות יש להגביל בזמן, הגם שבזמן הראוי הרי זה טבעי וראוי לתת פורקן לכאב ולצער על האובדן העצוב, בהתאם לאופי שנטע הקב"ה באדם.

ג

תרגום (חפשי) מאנגלית.